

Biuro Archiwum i Muzeum Armii Krajowej
oraz Muzeum Powstania Wielkopolskiego
81-100 Toruń, ul. Siodłacka 10, 87-100 Toruń, tel. 048 56 65 22 180
e-mail: apako@wp.pl, www.zawacka.pl
NIP 956 16 25 127; REGON 870502735
KRS 0000041692
Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 021

MEMORIAŁ

General Marii Wittek

18. II 2010

oprac. A. Rojewska 7 II 2014r.

+ 12 II 1940

BILSKA Janina
z d. Szczepańska

ZHP
Orzeł Biały
SIP
Skarżysko-Kam
Obr. Radaw-
Kielce

4072/USK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

4072/48K

Bilska Janina

z d. Szczepańska

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa K.2 s. 2,

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację K.1

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja —

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ^

VI. Fotografie 2 fot. (ksero)

I/1 Relacja

Życiorys Bilskiej Janiny z ob. Szezepeńska
rozstrzelanej 12 17 1940 r. na Bórze. Oprac. Bolesław Orlicz
podpisany wcześniej w wydruk z bibliografią kserokopia K. 2, s. 2

1/1-1
T. 4072/1584
Janina Bilka z domu Szczepańska

Druhna Janina urodziła się 14 lipca 1907 r. w Kamiennej (gm. Bliżyn, pow. konecki). Działaczka harcerska. Pochodziła z rodziny robotniczej. Ojciec był robotnikiem, matka krawcową. Miała zaledwie 6 lat, kiedy zmarł jej ojciec. Opiekę nad nią przejęli dziadkowie mieszkający w Brześciu nad Bugiem. W czasie pierwszej wojny światowej, gdy Niemcy podeszli pod Brześć, ewakuowała się z dziadkami do Połocka nad Dźwiną. W Połocku przez 3 lata przebywała w polskiej ochronie. Później pobyt ten wspominała niezbyt przyjemnie: *Nie mogli mi wbić w głowę abecadła, ani katechizmu – uciekłam z ochronki.* Jednak pobyt w ochronie miał też swoje plusy – dzieciom dużo mówiono o Polsce. W Połocku w 1918 r. wstąpiła do działającej tam potajemnie drużyny skautowej i równocześnie wzięła się solidnie za naukę.

W końcu 1918 r. wróciła do matki do Kamiennej. Podjęła naukę w Szkole Powszechnej Nr 1 i wstąpiła do harcerstwa. Po ukończeniu szkoły powszechnej zamierzała uczyć się dalej w gimnazjum filologicznym w Radomiu, a potem studia na uniwersytecie. Zły los pokrzyżował plany. Ojczym Wierzbicki (drugi mąż matki) dostał wymówienie z pracy na kolei. Sama musiała podjąć pracę zarobkową. Na trzymiesięcznej praktyce w magistracie nauczyła się pisania na maszynie. Przez półtora roku pracowała w miejscowym banku. Likwidacja oddziału bankowego pozbawiła ją pracy. Wkrótce sytuacja materialna poprawiła się – wyszła za mąż za Romana Bilskiego pracownika ZEORK-u (Zakłady Energetyczne Okręgu Radomsko-Kieleckiego).

Druhna Janina od dzieciństwa lubiła obserwować życie przyrody. Była wrażliwa na piękno. Bardzo dużo czytała, dzięki temu poszerzała swą wiedzę. Lektura utworów literackich nauczyła ją odróżniać dobro od zła. Szczególnie lubiła poezję, która wpływa na kształtowanie ludzkich uczuć. Harcerstwo kształciło ducha patriotyzmu. Dlatego druhna Janina przyłgnęła do niego sercem. Harcerstwo stało się dla niej „całym życiem”. Wszystkie swoje siły, zdolność i temperament ulokowała w pracy z harcerkami. Miała naturę dobrą i otaczała się wartościowymi koleżankami. Umiała trafnie dobrać dziewczyny do pełnienia różnych funkcji w drużynie. Z jej inicjatywy w Szkole Powszechnej Nr 1, w której prowadziła drużynę, powstał chór. Organizowała dla dziewcząt różne kursy: krajoznawczy, hafciarski, szycia i robót ręcznych. W połowie lat dwudziestych była komendantką hufca żeńskiego (1926 – 1927). W latach trzydziestych była członkiem Zarządu Koła Starszego Harcerstwa. W 1939 r. uczestniczyła w pracy Harcerskiego Pogotowia Wojennego. W październiku 1939 r. wstąpiła do tajnej organizacji „Orzeł Biały” (później „Orzeł Biały”).

Aresztowana w pierwszych dniach lutego 1940 r. została osadzona w katowni gestapo w Szkole Powszechnej Nr 1. Była torturowana aż do krwi, a była w ciąży. Dzięki interwencji pań z Komitetu Pomocy Więźniom (m.in. dr Marty Bałtruszajtis) mogła na kilka godzin przed egzekucją zobaczyć przez szpary w deskach w oknie piwnicy swoje małe córeczki: trzyletnią Grażynę i kilkumiesięczną Lilianę. Matka Janiny przywiozła je na wózku zziębnięte i chore na odrę pod więzienne okno. To było jej pożegnanie z rodziną.

Druhna Janina Bilka została rozstrzelana 12 lutego 1940 r. i spoczywa w leśnej zbiorowej mogile na Borze.

Osierocone córeczki Janiny wychowywała babcia Maria. Ojciec dziewczynek założył drugą rodzinę, ale finansowo pomagał córkom. Obydwie ukończyły szkołę średnią, założyły rodziny i mieszkają w Skarżysku-Kamiennej.

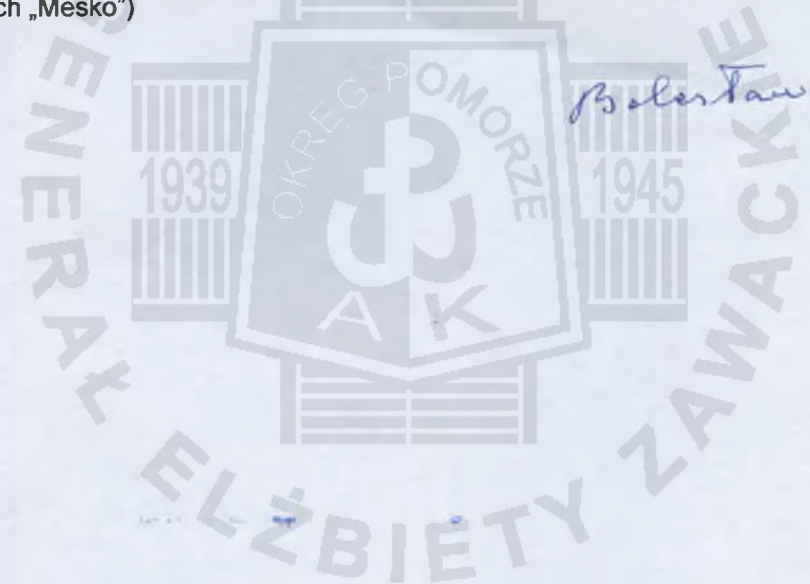
Uchwałą Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego druhna Janina Bilka pośmiertnie została odznaczona Krzyżem za Zasługi dla ZHP z Rozetą-Mieczami. Odznaczenie odebrały córki

3/1-2

Grażyna Kulikowska i Liliana Knap na uroczystej sesji historycznej poświęconej konspiracyjnej działalności skarżyskich harcerzy i harcerek w okresie II wojny światowej w dniu 20 października 1984 r.

Bibliografia

1. *Harcerskie spotkania z historią (1939 – 1945)* – Skarżysko-Kamienna, 1984
2. Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk – *Harcerki 1939 – 1945*, wyd. II, PWN, Warszawa 1983
3. Komenda Chorągwi ZHP im. Stefana Żeromskiego w Kielcach – *Z dziejów harcerstwa na Kielecczyźnie – materiały z sesji historycznej*, redakcja Andrzej Rembalski, Kielce – Sielcia 2 – 3 X 1982
4. *Kronika Krystyny Wojciechowskiej*, w: *Kronika Orła Białego*, wyd. Muzeum im. Orła białego, Skarżysko-Kamienna 2009
5. Stanisław Michnowski – *Początki konspiracji w Skarżysku-Kamiennej (1939 – 1941)*, w: *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, Rok VII (LVIII)
6. Andrzej Rembalski – *Kalendarium harcerstwa na Kielecczyźnie (1977 – 1987)*, Kielce 1982
7. Związek Harcerstwa Polskiego – *Śladami walczących harcerzy*. Materiały Sesji Historycznej Hufca ZHP (20 X 194), zebrali i opracowali: Barbara Piątek i Janusz Sieczka. Druk w: *Nasze Słowo* Nr 14-15 (1271-1273), Skarżysko, grudzień 1984. Rok XXXII (gazeta Zakładów Metalowych „Mesko”)

Bolesław Orlicz

II Materiały uzupełniające relację

Janina Szezepańska - Biłska. Notka biograficzna
z fotografiami. Oprac. Grażyna Kubikowska (córka Biłskiej)
w: Kronika Orła Białego, Skarżysko Kamienne, 2009, s. 87
wydruk, ksero K.I.S.A.

Janina Szczepańska – Bilka. Urodzona 20 lipca 1915 r., aresztowana 1 lutego 1940 r., stracona na Borze 12 lutego 1940 r.

Wieloletnia działaczka ZHP, Komendantka żeńskiej organizacji ZHP, w latach 1926 – 1927, członkini organizacji konspiracyjnej „Orzeł Biały”. Współpracowała w szeregach konspiracyjnych z Jadwigą Barańską, Zofią Wątlą, Wandą Wysocką.

Została aresztowana przez Gestapo 1 lutego 1940 r. o godzinie 22.00. W domu przeprowadzono rewizję, pytano o karabin i maszynę do pisania. Więziona w Szkole Powszechnej Nr 1, rozstrzelana na Borze 12 lutego 1940 r.

(Na podstawie relacji córki – Grażyny Kubikowskiej i Konstantego Rakowskiego)

fot. Bilskiej

11-1

87

J. 4072/WSK

+ BILSKA Janina z d. Szczepańska

121
Międziszowe karty informacyjne 1

i

T. 4072/USK

2HP, Orzeł Biały
SZP

+ 1940

Skarżysko-Kam.
okr. Radom-Kielce

BILSKA Janina

z d. Szezepańska

Urod. w 1915r.

członkini organizacji konspiracyjnej „Orzeł Biały”
na terenie Skarżyska Kam.

Aresztowana przez Gestapo 1 II 1950r. stracona
w lesie na Borze 12 II 1950r.

zob. Kronika Orła Białego
C. 4072/USK, 2ycior, 5'

A. Roj 2014

J. 4072/WSK

BILSKA Janina
z d. Szrepańska

VI. Fotografie

- Fotografia Janiny Bilskiej z "Kroniki
Orla Białego"

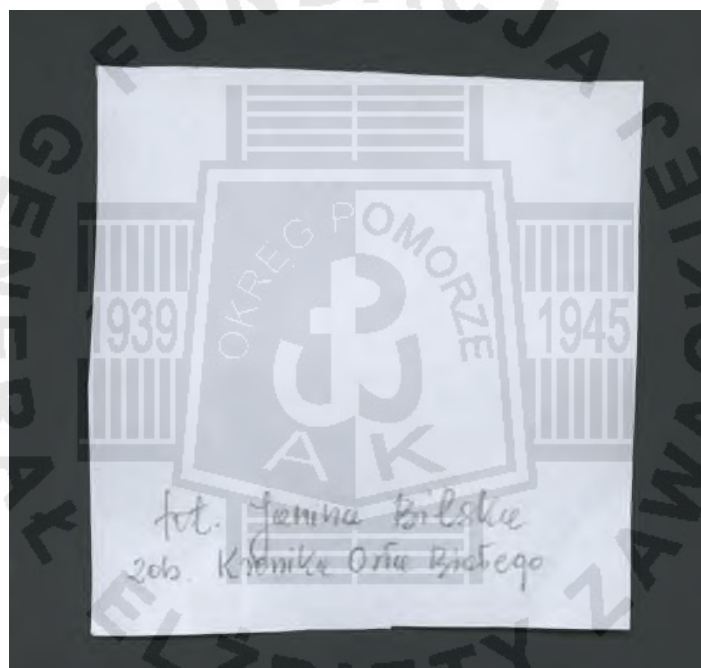
- Fotografia zbiorowa (z Janiną Szrepańską-
Bilską)

Janina Bilska
fot. z "Kroniki Orła Białego"

Kseniowa fot. Kronika Orła Białego 5 88

Działacze ZHP w Skarżysku-Kamiennej. Stoją od prawej: Henryk Młodkowski, Mieczysław Molendowski, Józef Polak, Konstanty Rakowski, Józef Małowicz (stracony w lutym 1940 r. na Borze). Niżej (od lewej): Dezyderiusz Banaś, Stefan Wasilewski (hufcowy), Janina Szczepańska (stracona 12 lutego 1940 r. na Borze) oraz Meinesku

BILSKA Janina

